

„Ненадминат по сила и
ненадминат по храброст“

Българският цар Самуил († 1014)

САМОНАЗ ЦРЬ БАГАРѠ

1000 ГОДИНИ ОТ СМЪРТТА НА ЦАР САМУИЛ † 6 ОКТОМВРИ 1014

THE 1000TH ANNIVERSARY OF THE DEATH OF TSAR SAMUEL † OCTOBER 6TH, 1014

“Invincible in Power and Unsurpassable in Bravery” The Bulgarian Tsar Samuel († 1014)

АВТОРИ: Гл. ас. д-р Албена Миланова (Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ към СУ „Св. Климент Охридски“)

Ас. Методи Златков (Национален археологически институт с музей при БАН)

КОНСУЛТАНТИ: Доц. д.ф.н. Вася Велинова (Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“ към СУ „Св. Климент Охридски“)

Доц. д-р Людмил Вагалински (Национален археологически институт с музей при БАН)

ХУДОЖЕСТВЕНА ОФОРМЛЕНИЕ: Галя Герасимова

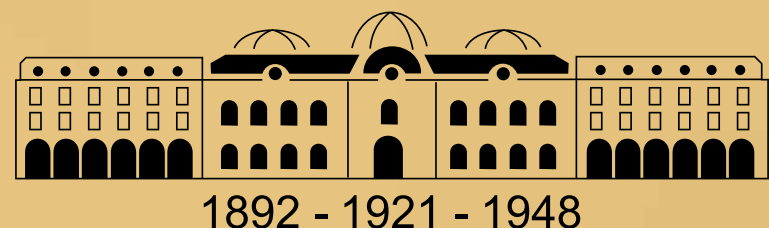
AUTHORS: Dr. Albena Milanova (Centre for Slavo-Byzantine Studies “Prof. Ivan Dujčev”, Sofia University “St Kliment Ohridski”)

Metodi Zlatkov (National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

CONSULTANTS: Assoc. Prof. Dr. Habil. Vasya Velinova (Centre for Slavo-Byzantine Studies “Prof. Ivan Dujčev”, Sofia University “St Kliment Ohridski”)

Assoc. Prof. Dr. Lyudmil Vagalinski (National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

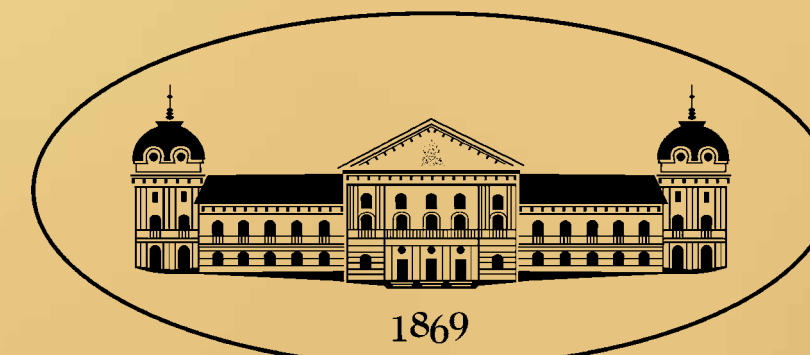
GRAPHIC DESIGN: Galya Gerasimova

Национален археологически институт с музей
Българска академия на науките
National Institute of Archaeology with Museum
Bulgarian Academy of Sciences
www.naim.bg

Център за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Centre for Slavo-Byzantine Studies “Prof. Ivan Dujčev”
Sofia University “St Kliment Ohridski”
www.uni-sofia.bg

Българска академия на науките
Bulgarian Academy of Sciences
www.bas.bg

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

Цар Самуил и неговото време

Tsar Samuel and His Time

Българското царство в края на X в.
The Bulgarian State at the End of the Tenth Century

Управлението на цар Самуил (997–1014) съвпада с изключителен момент от историята на средновековна Европа – сложното време около края на първото християнско хилядолетие. То е белязано от бурен обществен кипаж и дълбоки социално-икономически и духовни трансформации, съпроводени от апокалиптична нервност в очакване на Второто пришествие през 1000 или 1033 г. Това е време на страх и отчаяние, но и на огромен прилив на съзидателна енергия, жажда за действие и обнова. Хилядната година е свързана с един особен факт с дълготрайни последици за Балканския полуостров. За първи път след края на Античността границата на византийския Запад се възстановява по р. Дунав. За Византия това поставя началото на най-голямото териториално разширение на империята на Балканите под емблематичното за могъществото на византийската средновековна държава управление на един изключителен василевс – Василий II (976–1025). Неговото име, както подсказва и прозвището му Българоубиец, е трагично и неразривно свързано със залаза на Първото българско царство.

За България успешната византийска реконкиста по Долния Дунав от 1000–1001 г. бележи повторното и окончателно завладяване на земите, където се формира властовото ядро на ранносредновековната българска държава между VII и X в. За България времето около 1000 г. не е въображаем край на света, очакван от есхатологически чувствителните хора, живели в края на първото християнско хилядолетие, а реален край на тривековно политическо статукво, който настъпва през 1018 г. след изтощителна и кръвопролитна половинвековна военна схватка с Византия.

Въпреки двукратната загуба на блестящия престолен Велики Преслав и източните територии (през 971 и 1000 г.), българският държавен организъм продължава да функционира с нови центрове в свободните западни земи, които стават база на българската съпротива. В центъра на драматичната българо-византийска епопея от края на X и началото на XI в. се откроява величавата фигура на най-младия от четиримата синове на „велемощния комит“ Никола – Самуил, получил българската корона след смъртта на цар Роман (997 г.), последният пряк потомък на Крумовата династия. Макар и променлива, територията на Българското царство в този период е далеч по-обширна от географската област Македония (вж. карта). Освен новите столици и царски резиденции Скопие, Охрид, Преспа, Битоля и т.н., в неговите граници влизат и Софийско, както и земи далеч на север към Белград, Браничево, Видин и Сремска Митровица. На Запад българската власт се простира до Адриатика и стратегически важния Дуръс, на юг достига до Тесалия с домогвания дори към Пелопонес, докато на изток временно се възстановяват старите територии в Добруджа, Лудогорието и откъснатите владения. Жизнеността на Българското царство в тези десетилетия на големи изпитания се дължи безспорно на изградените здрави държавнически традиции в тези земи. Българската държава продължава да се управлява от „същото царско коляно“ (*Български апокрифен летопис*) с помощта на същата специфична институционална система (кавкан, ичиргу-боил, комити, управители на крепости и пр.). Духовната власт е олицетворявана от същата Българска патриаршия начело с първия български патриарх Дамян, който след 971 г. също мести седалището си в свободните западни земи. В тези райони структурите на българската държава, оформени в предшествашите IX и X в., са добре запазени. Именно те осигуряват приемствеността в управлението на страната и заедно със значителния български демографски потенциал там стават източник на изключителните по своята жизненост съпротивителни сили на Първото българско царство. Така то около половин столетие издържа на разоряващия ритъм на непрекъснатата война за оцеляване в съдбоносен сблъсък с могъщата империя. Драматизмът на тази епоха се възплащава от величавата и трагична фигура на един велик воин, държавник и човек – Самуил, „който управлявал българското племе, ненадминат по сила и ненадминат по храброст“ (*Житие на св. Никон Метаноите*); владетелят, който достойно превежда държавата през една от най-продължителните войни в средновековна Европа.

Точно преди едно хилядолетие, на 6 октомври 1014 г., сърцето на този енергичен владетел и суров воин, който четири десетилетия води титанична битка за съхраняване на българската държава, завинаги спира да бие. Сърцето на хладнокръвния цар Самуил, който не се поколебава в името на държавните интереси да поеме върху плещите си най-тежкия човешки грях – братоубийството, като заповядва екзекуцията на цялото семейство на по-големия си брат Аарон (заподозрян в измяна), не издържа на смазващата гледка на тъжната върволица от ослепените му войници след разгрома им при с. Ключ (клисурата Клийдон).

Тази изложба е израз на преклонението на съвременна България пред паметта на великия владетел отпреди 1000 години.

The reign of Tsar Samuel (997–1014) coincides with an extraordinary moment in the history of medieval Europe – the complex period at the turn of the first Christian millennium. This period is characterised by deep socio-economic and spiritual transformations, accompanied by apocalyptic anxiety in expectation of the Second Coming in either 1000 or 1033. This is a time of fear and despair, but also of considerable surge of creative energy, thirst for action and innovation. The year 1000 is marked by a specific event with long-term consequences for the Balkan Peninsula. For the first time since the end of Antiquity, the border of the Byzantine West is restored along the Danube River. For Byzantium, this initiates the largest territorial expansion of the Empire on the Balkans under Basil II (976–1025), a remarkable emperor whose reign is emblematic of the dominance of the Byzantine medieval state. His name, as suggested by the sobriquet “the Bulgar-slayer,” is inextricably linked to the fall of the First Bulgarian Kingdom.

The successful Byzantine re-conquest of the Lower Danube in 1000–1001 results in the second and final annexation of the Bulgarian power core in the Early Middle Ages. For Bulgaria, the period c. 1000 is not an imaginary end of the world, as expected by the eschatologically sensitive people who lived at the end of the first millennium. Rather, it sets an end to the three century-long political *status quo* that is broken in 1018 after fifty years of an exhausting and a bloody combat with Byzantium.

Despite losing its unique capital of Great Preslav and its eastern territories twice (first in 971 and again in 1000), the Bulgarian state structures continue to function with the establishment of new centres in the free western territories, which become the base for Bulgarian resistance. In the core of this dramatic Bulgaro-Byzantine epic from the late tenth and early eleventh centuries, stands out the grand figure of Samuel, the youngest of *komes* (count) Nicholas' four sons. He receives the Bulgarian crown in 997, after the death of Tsar Romanos, the last direct successor of the dynasty of Khan Krum. Although constantly changing, the territory of the Bulgarian kingdom during this period extends far beyond the geographical area of Macedonia (see map). Apart from the new capitals and royal residences Skopje, Ohrid, Prespa, Bitola, and others, its borders also encompass the region of Sofia, as well as lands far north towards Belgrade, Baničevo, Vidin, and Sremska Mitrovica. Westward, Bulgarian control extends to the Adriatic Sea and the strategically important Durrës, southward to Thessaly with claims to the Peloponnese, while eastward it recovers the old territories of Dobruja, the Ludogorie, and the Trans-Danubian domains.

The vitality of the Bulgarian kingdom in these difficult decades is preserved due to the strong statist tradition established in the previous centuries in these areas. The Bulgarian state continues to be governed by the “same royal knee” (*Bulgarian apocryphal chronicle*) using the same specific institutional system (kavkhan, ichirgu-boil, komes, administrators of fortresses, etc.). Spiritual authority is embodied by the same Bulgarian Patriarchate headed by the first Bulgarian Patriarch Damian, who after 971 moves his headquarters to the freed western territories. In those regions, the structures of the Bulgarian state formed in the preceding two centuries are well preserved. It is those regions that ensure the continuity of the government in the country and together with the considerable Bulgarian demographic potential become the source of the exceptionally vigorous resistance forces of the First Bulgarian Kingdom. Consequently, this state withstands for nearly half a century the devastating rhythm of constant war for survival experienced in the fateful collision with the powerful Empire. The drama of this period is embodied by the grand and tragic figure of one great warrior, statesman and a human being: Samuel, “who ruled the Bulgarian tribe, invincible in power and unsurpassable in bravery” (*Life of St. Nikon the Metanoite*); the ruler who carried the state with dignity through one of the longest-lasting wars in Medieval Europe.

On October 6th, 1014, exactly a millennium ago, the heart of this energetic ruler and tough warrior, who led a titanic battle for the survival of Bulgaria, ceases to beat forever. The heart of the cold-blooded Tsar Samuel, who in the name of the state's interests did not hesitate to commit the worst of human sins – fratricide – by ordering the execution of the entire family of his elder brother Aaron (accused of treason), could not withstand the outrageous sight of the sad procession of his soldiers blinded after their defeat in the battle near Klyuch (the Gorge of Kleidon).

This exhibition is an expression of the reverence modern Bulgaria has for the memory of the great ruler from a thousand years ago.

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

Меч характерен за въоръжението на русите (X–XI в.).

Намерен в гр. Опака, Поповско (снимка: Регионален исторически музей – Добрич)

Sword Used by the Rus (10th–11th Century).

Opaka Town, Popovo District, Bulgaria (photo: Regional Museum of History – Dobrich)

В последната трета на X в. България се оказва на пътя на експанзията на Киевска Рус. Това съвпада с поредната византийска военно-дипломатическа офанзива, в която този път са привлечени варягите на княз Светослав (945/964–972). В периода 968–971 г. те нахлуват в българските земи и ги разоряват. Превземат столицата Велики Преслав и правят планове за трайно установяване по Долния Дунав, „където се стичат всякакви блага“. Това дава повод на император Йоан I Цимисхи (969–976) да нахлуе в страната през пролетта на 971 г. Прогонвайки княз Светослав, той на свой ред завладява Велики Преслав и го преименува в своя чест на Йоанопол. Войната завършва с успешна византийска обсада на Дръстър, по време на която Светослав екзекутира 300 български боляри.

„Плен руски“ “The Rus’ Captivity”

Разоряването на България от войските на киевския княз Светослав в периода 968–971 г.

Миниатюра от среднобългарски превод на Манасиевата хроника (1335–1340), л. 178r, Ватиканска Апостолическа Библиотека (по фототипно издание, Атина 2007)

Devastation of Bulgaria by the Armies of Kniiaz Svyatoslav of Kiev between 968 and 971.

Miniature from the Middle Bulgarian Translation of the Chronicle of Constantine Manasses (1335–1340), f. 178r, Vatican Apostolic Library (facsimile edition, Athens 2007)

Среща на княз Светослав с византийския император Йоан Цимисхи на брега на Дунава.

Картина създадена около 1880 г. от Клавдий Васильевич Лебедев.

Kniiaz Svyatoslav Meets the Byzantine Emperor John Tzimiskes on the Banks of the Danube.

Painting c. 1880 by Claudius Vasilyevich Lebedev.

Превземането на Велики Преслав от император Йоан Цимисхи през 971 г.

Миниатюра от Мадридския препис на „Исторически свод“ на Йоан Скилица, XII в. (=хрониката на Скилица) л. 166r, Испанска национална библиотека (по фототипно издание, Атина 2000)

The Conquest of Great Preslav by Emperor John Tzimiskes in 971.

Miniature from the Madrid Copy of Synopsis Historiarum of John Skylitzes, 12th Century (=the Madrid Skylitzes), f. 166r, Spanish National Library (facsimile edition, Athens 2000)

Миниатюра в два регистъра: горе – град Дръстър (Силистра) в плен на княз Светослав; долу – византийската армия начело с император Йоан Цимисхи напада Дръстър.

Среднобългарски превод на Манасиевата хроника, л. 178v, Ватиканска Апостолическа Библиотека (по фототипно издание, Атина 2007)

Miniature in Two Registers: above – the City Dristra (Silistra) Captured by Kniiaz Svyatoslav; below – Byzantine Army Led by Emperor John Tzimiskes Attacking Dristra.

Middle Bulgarian Translation of the Chronicle of Manasses, f. 178v, Vatican Apostolic Library (facsimile edition, Athens 2007)

In the last third of the tenth century, Bulgaria found itself in the way of the Rus’ expansion. This coincided with yet another Byzantine military and diplomatic offensive, in which Varangians of Kniiaz Svyatoslav (945/964–972) were involved. Between 968 and 971, they invaded and ruined the Bulgarian lands. They seized the capital of Great Preslav and planned to settle permanently on the Lower Danube, “where all good things flow”. This gave Emperor John I Tzimiskes (969–976) a reason to invade the country in the spring of 971. After expelling the Russians from Great Preslav, he conquered the town and renamed it Ioannoupolis, after himself. The war ended with the successful Byzantine siege of Dristra, during which Svyatoslav executed 300 Bulgarian boyars.

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

Завладяването на България The Conquest of Bulgaria

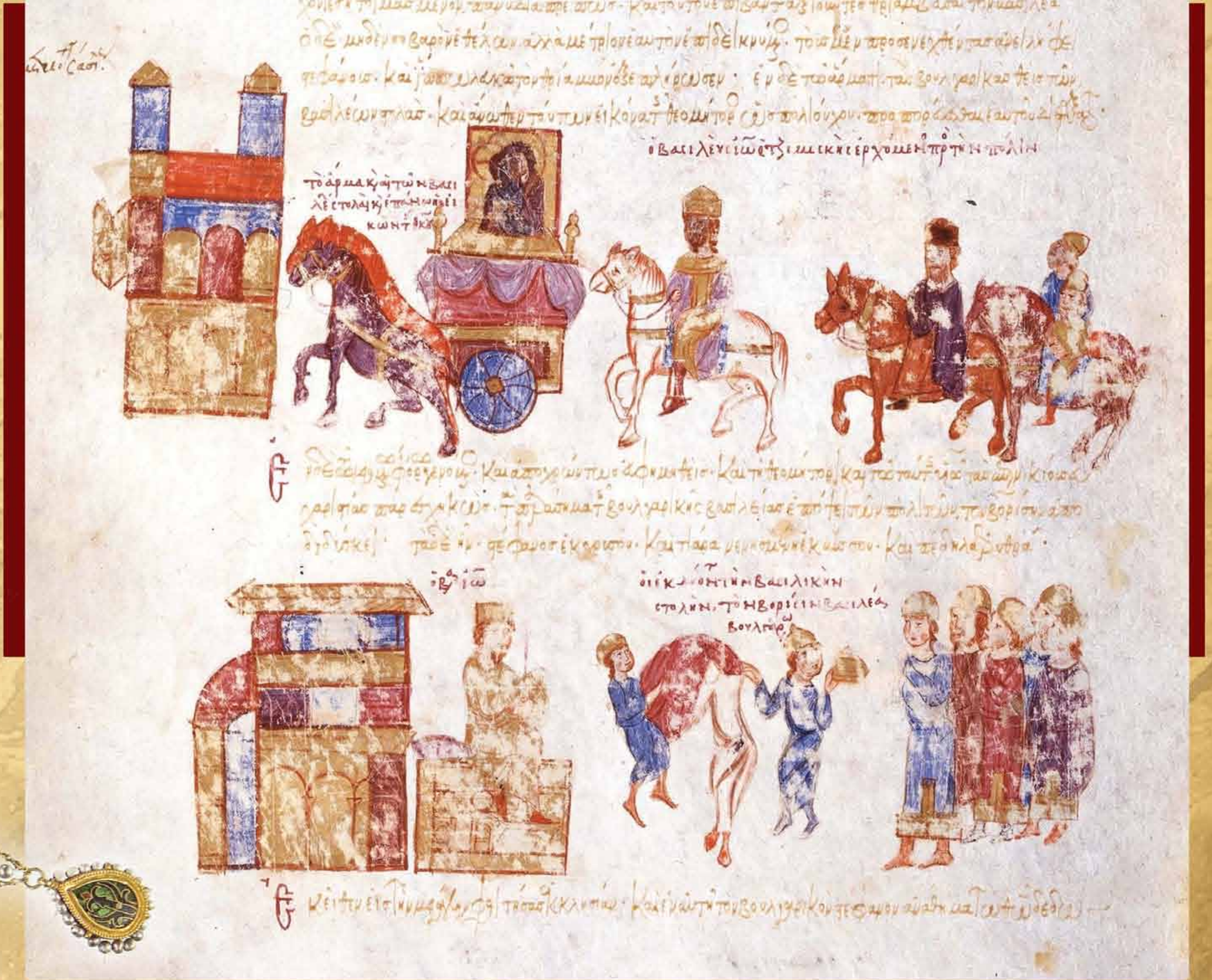

Преславско съкровище, Археологически музей Велики Преслав. В 971 г. съкровищата на българските царе са ограбени, а синовете на цар Петър (927–969) – Борис II и Роман са пленени. В източната част на страната се установява византийската власт.
(снимки: Археологически музей Велики Преслав)

Preslav Treasure, Archaeological Museum of Veliki Preslav. In 971 the Bulgarian treasury was robbed. The sons of Tsar Peter (927–969) – Boris II and Romanos were captured. Byzantine rule was established in the eastern regions of the country.
(Photos: Archaeological Museum Veliki Preslav)

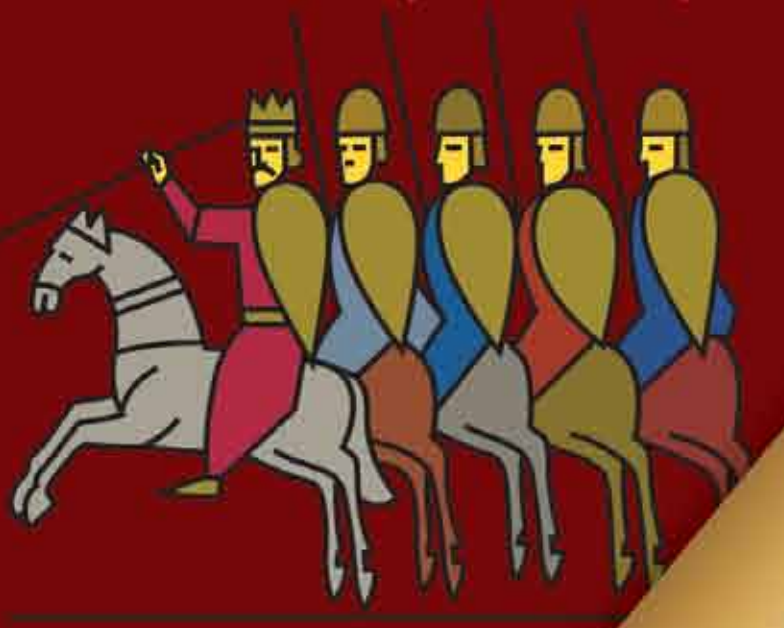
Макет на столицата Велики Преслав
(автори: доц. д-р М. Ваклинова, доц. д.и.н. Н. Овчаров, доц. д-р С. Бонев, С. Сънински; снимка: Археологически музей Велики Преслав)

Model of the Capital City of Great Preslav
(Authors: Assoc. Prof. Dr. M. Vaklinova, Assoc. Prof. Dr. Habil. N. Ovcharov, Assoc. Prof. S. Bonev, S. Saniński; Photo: Archaeological Museum Veliki Preslav)

Миниатура в два регистъра: горе – тържествено влизане на император Йоан Цимиски в Константинопол с трофеите от Велики Преслав („... преминал в триумф на бял кон, а колесницата наредил да върви пред него, след като в нея били поставени българските царски одеяния, а отгоре иконата на Божията майка като защитница на града.“); долу – церемонията на публичното детрониране на цар Борис II в Константинопол („... пред погледа на гражданите свалил от Борис знаците на българската царска власт, именно: златна корона, тиара, изтъкана от висос и червени обувки.“)
Миниатура и текст от Мадридския препис на хрониката на Йоан Скилица, л. 172v, Испанска национална библиотека (по фототипно издание, Атина 2000)

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

Непокорното царство

Rebellious Kingdom

За Византия административното преустройство в завладените български земи и пленяването на синовете на цар Петър бележат възстановяването на ромейската власт върху принадлежащите ѝ „по право“ долнодунавски провинции. Тривековната държавническа традиция на българите на Балканите обаче се оказва по-устойчива от имперските очаквания. Западните части на Българското царство остават извън обсега на руските нашествия и византийските завоевания. Там около 971–976 г. Комитопулите „взели властта над българите“.

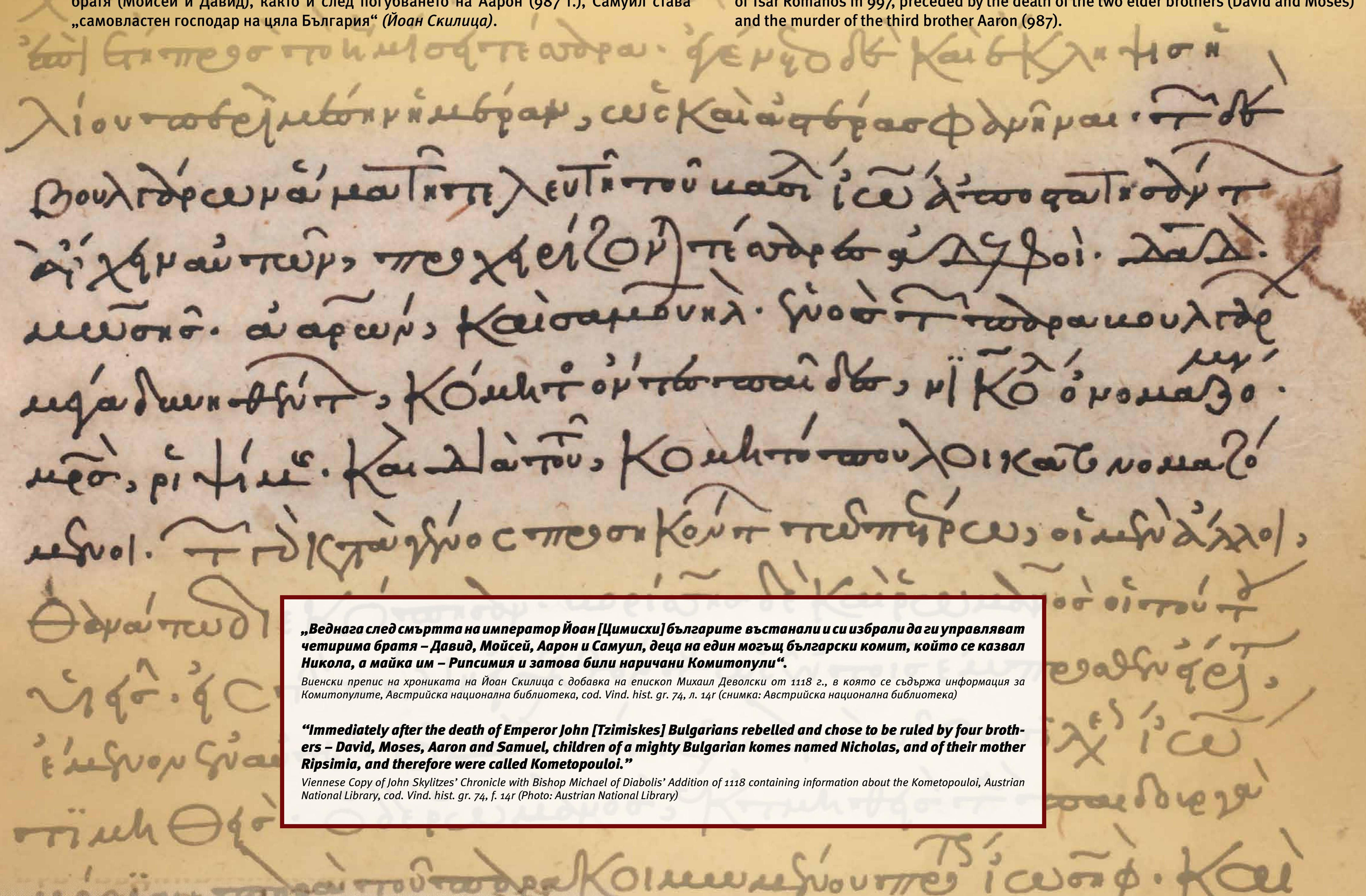
Като се възползват от настаналите във Византия смутове след смъртта на император Цимисхи (976 г.), българските престолонаследници бягат от Константинопол. Цар Борис II е нелепо убит по грешка от граничната стража и властта преминава в ръцете на брат му Роман. Поради жестокото наказание (скопен в Константинопол), той не е бил пълноценен владетел. Но неговата царска власт формално е била зачитана от разполагащите с военните ресурси на страната синове на комит Никола. Това осигурява безпроблемното продължаване на Българското царство, независимо от преместването на политическия му център от североизточните в югозападните краища.

Едва след смъртта на цар Роман (997 г.) и по-ранната кончина на двамата му по-големи братя (Мойсей и Давид), както и след погубването на Аарон (987 г.), Самуил става „самовластен господар на цяла България“ (Йоан Скилица).

For Byzantium, the administrative reorganization of the conquered Bulgarian lands and the capture of the sons of Tsar Peter marked the restoration of Byzantine authority over the Lower Danube provinces that were perceived as Byzantine “by right”. This situation, however, was short-lived. Byzantium had undermined the three-century-old state tradition of the Bulgarians that proved to be more stable than expected. The western parts of the Bulgarian kingdom remained beyond the reach of the Russian and Byzantine invaders. There, around 971–976, the Komitopouloi “seized power over the Bulgarians.”

Taking advantage of the turmoil in Byzantium following the death of Emperor Tzimiskes (976), the heirs of the Bulgarian throne escaped from Constantinople. Border guards mistakenly killed Tsar Boris II and the power passed into the hands of his brother Romanos. Because the latter was cruelly punished with castration in Constantinople, he could not become a ruler capable of ensuring the dynastic succession. Nevertheless, his royal power was formally acknowledged by the Komitopouloi, who had control over the country’s military resources. Thus, the smooth continuation of the Bulgarian kingdom was ensured, despite moving its political centre from Northeast to Southwest.

Samuel became the “absolute ruler of all of Bulgaria” (John Skylitzes) only after the death of Tsar Romanos in 997, preceded by the death of the two elder brothers (David and Moses) and the murder of the third brother Aaron (987).

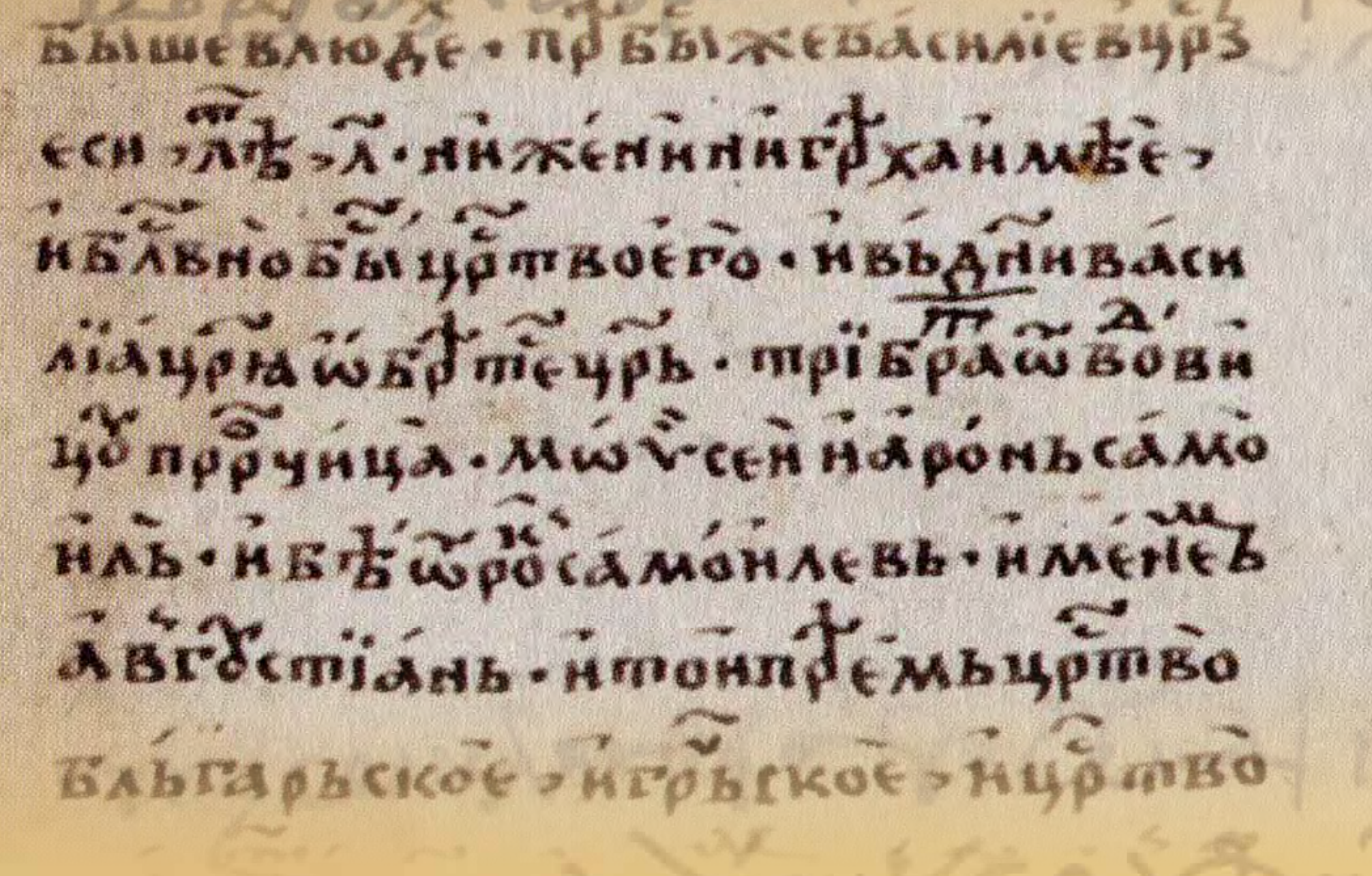

„Веднага след смъртта на император Йоан [Цимисхи] българите въстали и си избрали да ги управляват четирима братя – Давид, Мойсей, Аарон и Самуил, деца на един могъщ български комит, който се казвал Никола, а майка им – Рипсимия и затова били наречани Комитопули.“

Виенски препис на хрониката на Йоан Скилица с добавка на епископ Михаил Деволицки от 1118 г., в която се съдържа информация за Комитопулите, Австрийска национална библиотека, cod. Vind. hist. gr. 74, л. 14r (снимка: Австрийска национална библиотека)

“Immediately after the death of Emperor John [Tzimiskes] Bulgarians rebelled and chose to be ruled by four brothers – David, Moses, Aaron and Samuel, children of a mighty Bulgarian komes named Nicholas, and of their mother Ripsimia, and therefore were called Komitopouloi.”

Viennese Copy of John Skylitzes' Chronicle with Bishop Michael of Diabolis' Addition of 1118 containing information about the Komitopouloi, Austrian National Library, cod. Vind. hist. gr. 74, f. 14r (Photo: Austrian National Library)

„И в дните на цар Василий се намериха царете – трима братя от вдовица-пророчица: Моисей, Аарон и Самуил“

Български апокрифен летопис от XI в. Препис от началото на XVII в. в ръкопис Хлудов 123, л. 402v, Москва (по И. Билярски)

“And in the days of Tsar Basil these were the kings – three brothers from the widow-prophetess: Moses, Aaron and Samuel”

Bulgarian Apocryphal Chronicle (11th century). A Copy of the Early 17th Century – the Manuscript Chludov 123, f. 402v, Moscow (Source: I. Bilyarski)

Ранен препис на „Исторически свод“ на Йоан Скилица от Охрид (началото на XII в.). Ръкопис от Националния исторически музей в София. Съчинението на този византийски хронист е основен извор за времето на цар Самуил.

(снимка: Национален исторически музей)

Early Copy of John Skylitzes' Synopsis from Ohrid (Early 12th century). Preserved at the National Museum of History, Sofia. This Byzantine author is the main source for the reign of Tsar Samuel.

(Photo: National Museum of History, Sofia)

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

„Аз Самуил, раб божий, ...“ “I, Samuel, Servant of God, ...”

Наличните извори са категорични, че родоначалник на Самуиловата фамилия е великият боил комит Никола. Неговите синове – Комитопулите – се издигат до управители на държавата вероятно и поради родство с Крумовата династия.

The existing sources are explicit about the founder of Samuel's family – the great boil and komes (count) Nicholas. His sons – the Komitopouloi – rose to power probably also because of their kinship with Khan Krum's dynasty.

Самуилов надпис от с. Герман, Преспанско, Гърция. Съхранява се в Националния исторически музей, София.

(снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

Samuel's Inscription from German Village, Prespa District, Greece. Preserved at the National Museum of History, Sofia.

(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

†В името на Отца и Сина и Светия Дух. Аз Самуил, раб божий, полагам помен на баща [си] и майка [си] и брат [си] на този кръст. Това са имената на покойните: раб божий Никола, [Рипсимия и] Давид. Написа се в годината от сътворението на света 6501 [992/93], индикт [III].

(по В. Тълкова-Заимова)

†In the name of the Father and the Son and the Holy Spirit. I, Samuel, servant of God, lay this cross in the memory of [my] father, of [my] mother and of [my] brother. These are the names of the deceased: Nicholas, servant of God, [Ripsimia and] David. Written in the year of Creation 6501 [A.D. 992/93], indiction [III].

(Translation: V. Tapkova-Zaimova)

† В І Н М А ѡ Т Ѣ Ч А Н С Ъ
Н Н А Н С Т А Г О А О У Х А А
З З С А М О Н А Б Р А Б Ъ Б Ж
П О Л А Г А Х П А М А Т Г
Ѣ Н И А Т Е Р Н Н Б Р А Т
А І С Р Ъ С Т Ѣ Х Ъ С Н
Н М Е М А О У С З П З У
І С О Л А Р А Б З Б Ж Н
Ѣ А В А Ъ Н А П Н С А
А Ѣ Т О О Т З С Ъ Т В С
Υ Ζ : Φ Α Η Ν Ζ Α Η

Транскрипция на текста (по Й. Иванов).

Transcript of the Text (Source: J. Ivanov).

Църквата „Св. Герман“ (с. Герман), строена в края на X – началото на XI в. Тук през 1888 г. е намерен надписът на цар Самуил в памет на родителите му и брат му Давид.

(снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

Agios Germanos Church (the Village of Agios Germanos). It was built in late 10th-early 11th century. Tsar Samuel's inscription in memory of his parents and his brother David was found here in 1888.

(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

Самуиловите братя

Samuel's Brothers

Крепостта Сяр (дн. Серес, Гърция).

Освен Самуил активни до смъртта си са и неговите братя. Най-големият брат Давид е убит от скитници власи скоро след въстанието през 976 г. в местността Хубави дъбове между Костур и Преспа. Почти по същото време загива и вторият брат Мойсей, докато обсажда крепостта Сяр.

(снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

The Fortress of Serres (Greece).

Apart from Samuel, his brothers were also active until their death. Vlach vagrants killed David, the eldest brother, shortly after their revolt in 976 in the locality of Fair Oaks between Kastoria and Prespa. About the same time, the second brother, Moses, was fatally injured while besieging the fortress of Serres.

(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

Местността Разметаница, до с. Палатово, община Дупница.

Третият брат Аарон е убит на 14 юни 987 г. от най-малкия брат Самуил в местността Разметаница заедно с целия си род, понеже „бил привърженик, както казват, на ромеите, или защото се стремил да завземе за себе си властта“ (Йоан Скилица). Само синът му Иван Владислав е спасен от Самуиловия син Гаврил Радомир.

(снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

Locality Razmetanitsa, in the Vicinity of Palatovo Village (Dupnitsa District, Bulgaria).

The third brother Aaron was executed by his youngest brother Samuel on June 14th, 987 in the locality Razmetanitsa together with his entire family, because “he sympathized with the Romans, as they say, or because he wanted to rule by himself” (John Skylitzes). The sole survivor was Aaron's son John Vladislav, thanks to Samuel's son Gabriel Radomir.

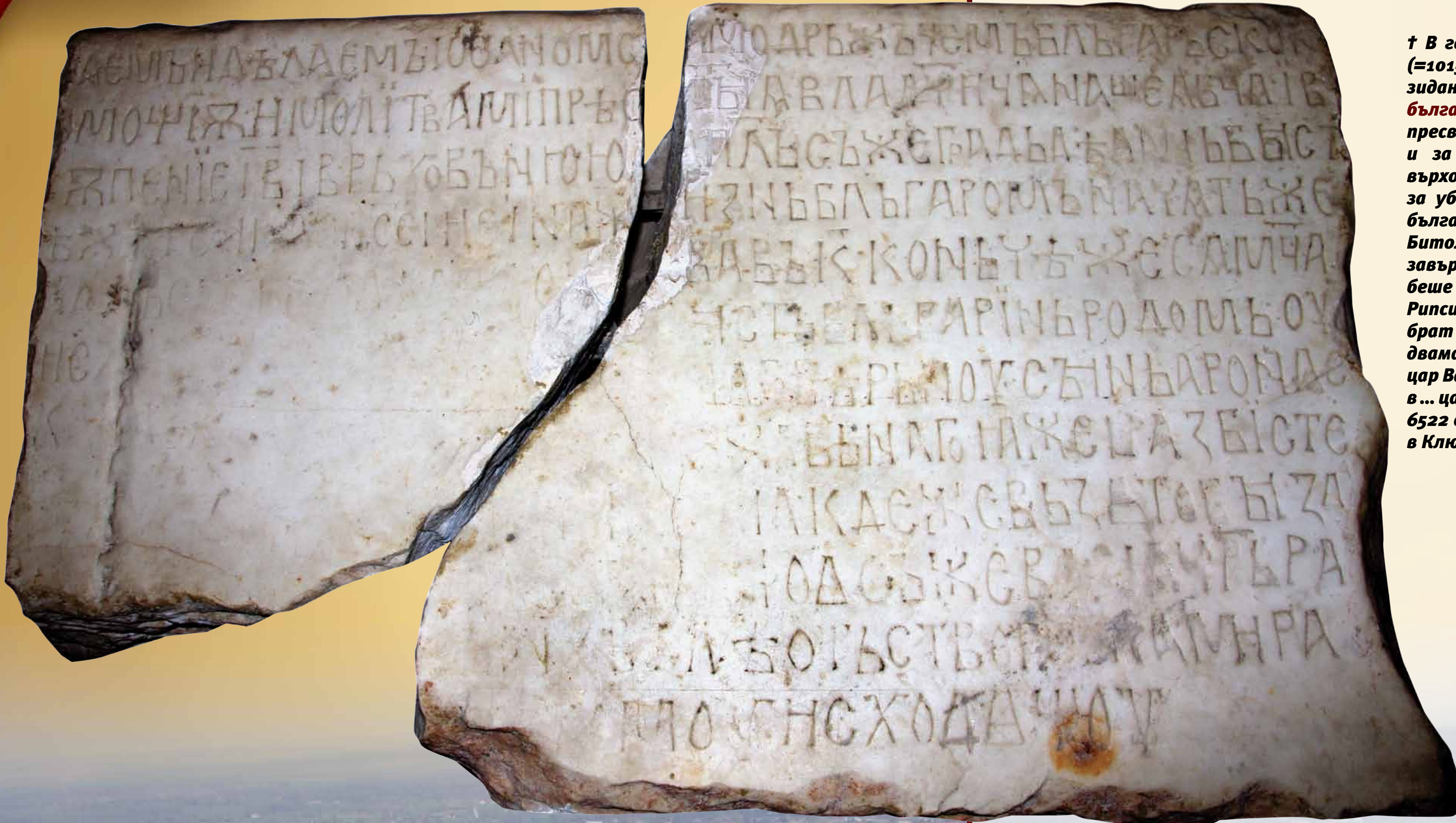
(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

„... Йоан, самодържец български...“ “...John, the Bulgarian Autocrat...”

† В година 6523 от сътворението на света (=1015 Р. Хр.) обнови се тази крепост, зидана и правена от Йоан, самодържец български, и с помощта и молитвите на пресветата владичица наша Богородица и за застъпничеството на дванадесетте върховни апостоли. Тази крепост бе направена за убежище и за спасение и за живота на българите. Започната беше крепостта Битоля през месец октомври в 20 (ден), а се завърши в месец ... в края. Този самодържец беше българин по род, внук на Никола и на Рипсимия благоверните, син на Аарон, който е брат на Самуил, царя самодържавен, и които двамата разбиха в Щипон гръцката войска на цар Василий, където бе взето злато А този в ... цар разбит биде от цар Василий в годината 6522 от сътворението на света (=1014 Р. Хр.) в Ключ и почина в края на лятото.

Битолски надпис на цар Иван Владислав (1015–1018) (по В. Тълкова-Займова). Кирилски текст, намерен през 1956 г. в Чауш джамия, град Битоля, която е градена с камъни от средновековната битолска крепост. Съхранява се в Национален институт за опазване паметниците на културата и музей в Битоля, Република Македония.

(Снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

† In the year 6523 since the creation of the world (= A.D. 1015), this fortress was rebuilt anew, by John, the Bulgarian autocrat, with the assistance and prayers of Our Lady Virgin Mary and for the intercession of the twelve supreme apostles. This fortress is constructed as a shelter and is devoted to the salvation and the life of the Bulgarians. The construction on the Bitola fortress began in the month of October, (day) 20th, and was completed in the month of... the end. This autocrat was of Bulgarian descent, a grandson of the pious Nicholas and Ripsimia, son of Aaron, who was the brother of Samuel, the autocratic tsar, and with whom they both defeated the Greek army of Tsar Basil in Stipion, where gold was taken ... And this tsar was defeated by the Tsar Basil in the year 6522 since the creation of the world (= A.D. 1014) in Klyuch and perished at the end of summer.

Bitola Inscription of Tsar John Vladislav (1015–1018) (translation V. Tolkova-Zaimova). It is written in Cyrillic and was discovered in Bitola in 1956 during the demolition of the Čauš Camii mosque, which was built with stones previously used in the construction of the medieval fortress. It is now kept in the National Institute for Preservation of Monuments of Culture and Museum in Bitola, FYROM.

(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

Гр. Битоля, Република Македония
Town of Bitola, FYROM

Тук лежи княз Персиан [Пресиан]. [Роден] в годината 6505 (=996–997 г.). [Починал] в годината 6569 (=1060–1061 г.).

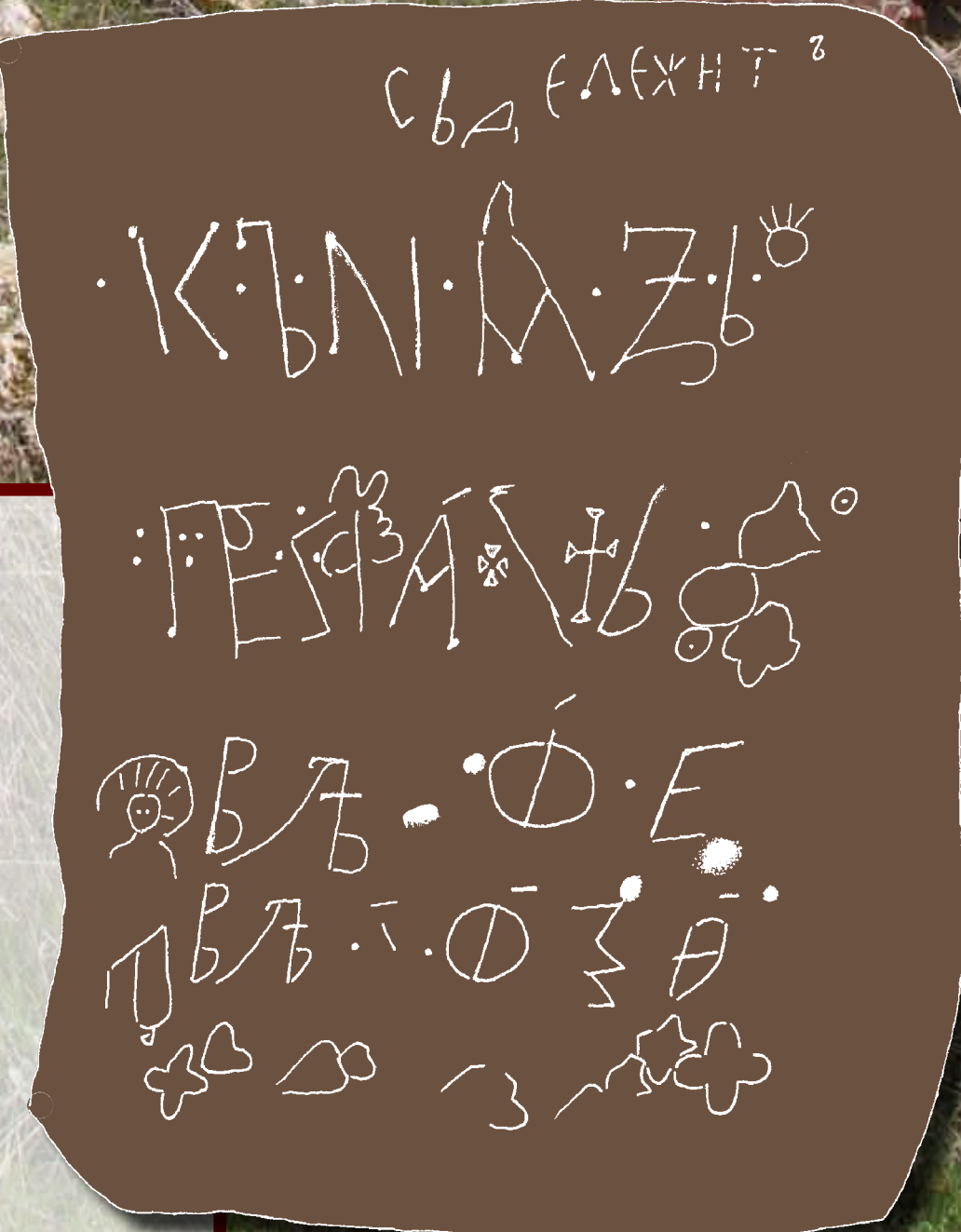
Надгробен надпис на княз Пресиан II, най-големият син на цар Иван Владислав. Намерен при археологически разкопки през 1987 г. в гр. Михаловце, Източна Словакия.

(по М. Виздал, Н. Николов)

Here rests Kniaz Persian [Presian]. [Born] in the year 6505 (= A.D. 996–997). [Dead] in the year 6569 (= A.D. 1060–1061).

Gravestone of Kniaz Presian II, the Eldest Son of Tsar John Vladislav. Discovered during archaeological excavations in 1987 in Michalovce, Eastern Slovakia.

(Source: M. Vizdal, N. Nikolov)

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

„...онзи прочут Самуил, който и досега е в устата на българите“ и неговите наследници

(Йоан Ставракий)

“...That Famous Samuel, Who is Still Much Talked About by the Bulgarians” and His Descendants

(John Staurakios)

„Дъщерите на българите встъпили в брак със синовете на гърците и дъщерите на гърците със синовете на българите. Той (Василий II) смесил дните с дружите и с това унищожил старата вражда, която съществувала между тях“ (Яхья Антиохийски).

Политическият край на царството на българите не слага край на царското коляно на Комитопулите. Техните потомци проникват в знатни византийски фамилии по добре изпитаните имперски способности за приобщаване – чрез раздаване на титли и административни длъжности чрез смесени бракове. Към 1018 г. са известни 12 потомци на Самуил и 13 на брат му Аарон, които били присъединени към най-изтъкнатите византийски фамилии, включително и императорски.

Катерина, най-голямата дъщеря на Иван Владислав, е първата българка, която става византийска императрица, омъжвайки се за Исаак I Комнин (1057–1059). Благородното ѝ царско потекло (за разлика от това на съпруга ѝ) винаги е подчертавано. Според хрониста Йоан Скилица самата тя се е шегувала като казвала, че е сменила едно царство с друго. Повечето ѝ царствени роднини заемат важни длъжности предимно в Малоазийските имперски провинции и Армения. Византийската принцеса и историчка Анна Комнина не пропуска да изтъкне царствената си кръв по линия на Самуиловото семейство и българската Крумова династия (баба ѝ Мария по майчина линия е внучка на цар Иван Владислав).

Цар Самуил венчава дъщеря си Мирослава за пленения в битката при Солун (996 г.) арменец Ашот, син на дук Григорий Таронит.

Миниатюра от Мадридския препис на хрониката на Йоан Скилица, л. 185r, Испанска национална библиотека (по фототипно издание, Атина 2000)

The Wedding of Tsar Samuel's Daughter Miroslava and the Armenian Ashot. He was the son of the duke Gregory Taronites and was captured in the battle of Thessaloniki (996).

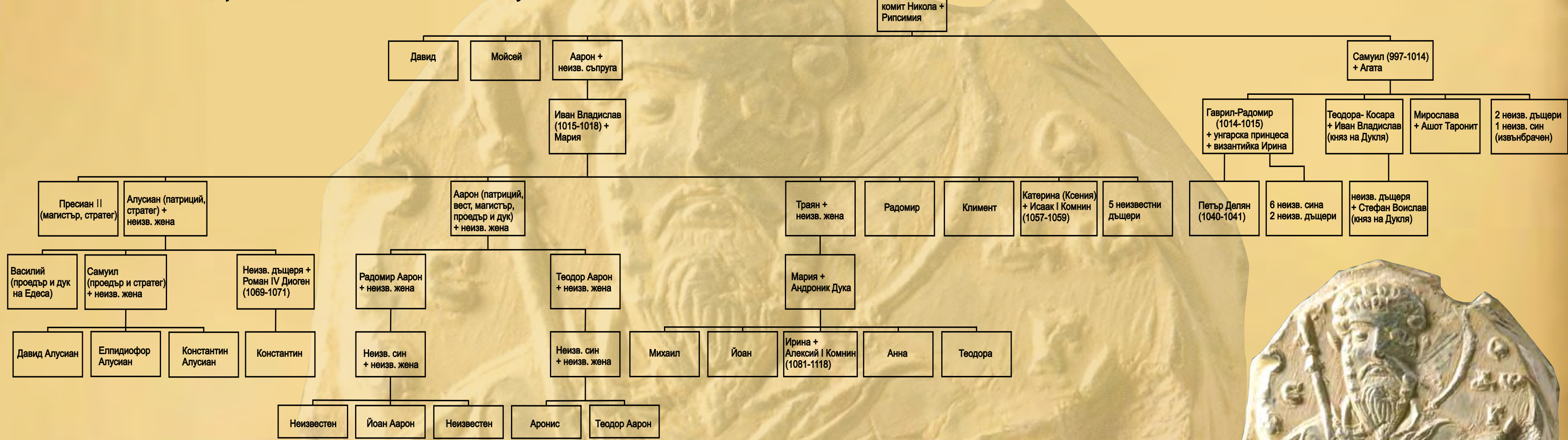
Miniature in the Madrid Skylitzes, f. 185r, Spanish National Library (facsimile edition, Athens 2000)

“Daughters of Bulgarians married sons of Greeks, and daughters of Greeks married sons of Bulgarians. In uniting the ones with the others, he (Basil II) brought the ancient animosity which had existed between them to an end” (Yahya of Antioch).

The political end of the Bulgarian state did not terminate the royal line of the Komitopouloi. Their descendants were absorbed into the noble Byzantine families through the efficient methods of imperial integration that is to say distribution of titles and offices, and intermarriage. In 1018, twelve representatives of the house of Samuel and thirteen of that of his brother Aaron were known. They were integrated into the highest-standing families of the Empire, including the imperial ones.

Catherine, the eldest daughter of Tsar John Vladislav, was the first Bulgarian to become a Byzantine empress by marrying Isaac I Komnenos (1057–1059). Byzantine authors seem to have grudging admiration for her “very noble family ancestry” (unlike that of her husband). John Skylitzes wrote that she was joking that she had switched from one kingdom to another. Most of her noble relatives assumed important offices in Asia Minor and Armenia. The Byzantine princess and historian Anne Komnenos did not fail to highlight her royal blood ties with Samuel’s family and the Bulgarian Krum dynasty through her maternal grandmother Maria, who was a granddaughter of Tsar John Vladislav.

Родословно дърво на династията на Комитопулите

Печат на Аарон, магистър и дук на Едеса (1055–1056), третият син на цар Иван Владислав и брат на императрица Катерина. Като управител на Армения, изгражда крепостни стени, прокарва водопровод и осигурява данъчни привилегии за жителите на гр. Ани, дн. Източна Турция (по И. Йорданов).

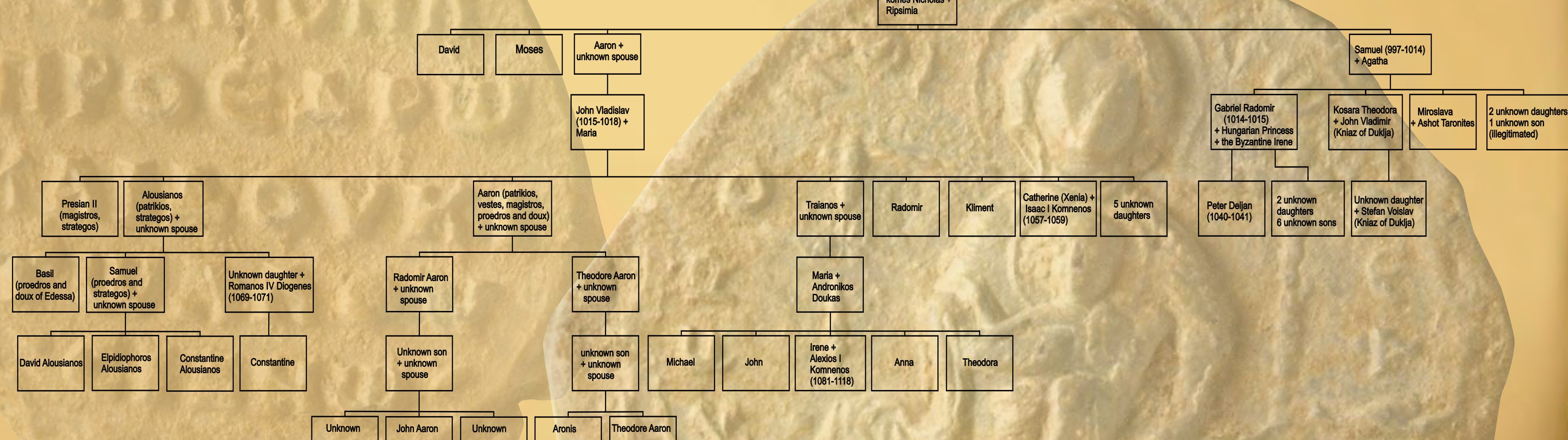
Seal of Aaron, *magistros* and *doux* of Edessa (1055–1056). He is the third son of Tsar John Vladislav and a brother of the empress Catherine. As a governor of Armenia, he erected the walls and the aqueduct of the town of Ani (modern-day located in Eastern Turkey) and obtained tax exemptions for its inhabitants (courtesy of I. Jordanov).

Печат на Йоан Аарон, вест (1060–1070) (по И. Йорданов).

Seal of John Aaron, *vestes* (1060–1070) (courtesy of I. Jordanov).

Family Tree of the Dynasty of the Komitopouloi

Печат на Самуил Алусиан, проедър и дук (началото на 70те години на XI в.). Внук на цар Иван Владислав (по И. Йорданов).

Seal of Samuel Alosianos, *proedros* and *doux* (early 1070). Grandson of Tsar John Vladislav (courtesy of I. Jordanov).

1000 ГОДИНИ
ОТ СМЪРТТА НА
ЦАР САМУИЛ
† 6 ОКТОМВРИ 1014

Скитането на патриарсите

Patriarchs' Wandering

Още след първото завладяване на североизточните български земи от император Йоан Цимисхи през 971 г. църковната власт, подобно на светската, „мигрира“ в западните области като сменя неколккратно своите седалища, следвайки промяната на политическия център на царството. Тогавашният български патриарх Дамян, който е не само първият български патриарх, но и най-дълго управляващият (цели 44 г., между 927 и 971 г.) мести своето седалище от Дръстър (дн. Силистра) в Средец (дн. София). Неговите приемници Герман-Гаврил и Филип променят последователно резиденцията си във Воден, Мъглен и Преспа, за да се установят най-накрая в Охрид. Последният остава център на Охридската автокефална архиепископия след покоряването на България през 1018 г.

Immediately after the first conquest of the northeastern Bulgaria by Emperor John Tzimiskes in 971, the ecclesiastical power, like the secular one, was transferred to the Western lands. The patriarchal seat changed repeatedly along with the political centre of the kingdom. Thus, Damian, who held the patriarchal office at that time, and who was not only the very first Bulgarian patriarch, but also the one that remained in his office the longest (44 years, from 927 to 971), changed his seat from Dristra (modern Silistra) to Serdica (modern Sofia). His successors Germanos-Gabriel and Philip resided consecutively in Voden, Moglena and Prespa before finally establishing themselves in Ohrid. The latter remained the permanent seat of the Autocephalous Archbishopric of Ohrid which was created following the submission of Bulgaria in 1018.

Карта на диоцеза на Охридската архиепископия според грамотите на император Василий II. С червено са означени патриаршеските седалища между 971 и 1018 г.

Map of the Diocese of Archbishopric of Ohrid According to the charters of Emperor Basil II. The patriarchal seats between 971 and 1018 are shown in red color on the map.

Олтар на базиликата „Св. Ахил“, Преспа, Гърция. С пурпурна боя са били нарисувани 18 арки, в които са изписани имената на 18 митрополитски центрове в диоцеза на българската църква в края на X в. Под всеки надпис е бил престолът на съответния владика, а в средата под прозореца е тронът на българския патриарх, което показва, че тук е заседавал Св. Синод.

(снимка: Национален археологически институт с музей при БАН)

Sanctuary of Agios Achilleios Basilica, Prespa, Greece. The name of the eighteen metropolitan seats within the diocese of the Bulgarian Church in late 10th century were written here in purple dye under depicted arches. Each of the seats of the corresponding bishop was located below his inscribed name, while the Bulgarian Patriarch occupied the throne in the centre. This arrangement suggests that the councils of the Saint Synod took place here.

(Photo: National Institute of Archaeology with Museum, Bulgarian Academy of Sciences)

Разположение на арките над архиерейските тронове в олтара на базиликата. В тях са запазени някои от имената на епископските центрове при управлението на цар Самуил (разчитане по Н. Муцополус).

Arrangement of the arches above the bishops' seats where some of the names of the episcopal centres under the reign of Tsar Samuel are preserved (source: N. Moutsopoulos).

